

Milyen emberek az írók, avagy az író-olvasó találkozók hatékonyságáról

Az *Olvasás Éve* jegyében az elmúlt időszakban három Fejér megyei település (Adony, Ercsi, Martonvásár) általános iskoláinak 6. osztályos tanulói körében (4 osztályban) 4-4 rendhagyó irodalomórát, azaz író-olvasó találkozót rendeztünk Kamarás István, Mezey Katalin, Balajthy Ferenc és Sobor Antal részvételével. Azért négyet és ugyanabban a körben, mert gyakorlati tapasztalataink alapján tudjuk, hogy egy-egy alkalmi találkozó aligha befolyásolhatja érdemben az olvasói szokások alakulását. (Mindezzel általában nem becsüljük le ezek jelentőségét.)

A találkozókát megelőzően felmérést készítettünk a tanulók olvasási szokásairól, olvasmányairól. Kiderült, hogy a gyerekek olvasásra naponta átlagosan 27 percet, a televíziózásra ennek a hatszorosát, átlagosan 3 órát fordítanak. A családok 12%-ában nincs olyan családtag, aki rendszeresen olvas, 31%-ában nem fizetnek elő újságra, folyóíratra, és a gyerekek 39%-a nem kapott ajándékkönyvet a „közelmúltban vagy régebben”.

A felmérés idején a válaszadók 20%-a nem olvasott könyvet, akik pedig olvastak, azok elsősorban a kötelező olvasmányokat, 60%-uk az *Egri csillagokat*. (Egy jellemző válasz a *Jelenleg olvasol-e valamit?* kérdésre: „Igen, az *Egri csillagokat*, de azt muszáj!”) Nem feladatunk a felmérés eredményeinek részletes ismertetése, legfeljebb még csak azt említjük meg, hogy olyan könyvet, amit jó szívvel ajánlana a barátainak, a megkérdezettek 30%-a nem nevezett meg.

A vizsgálódás eredményeit ismertettük magyartanárokkal, könyvtárosokkal és íróvendégeinkkel is. Az utóbbiak már ennek birtokában beszélgettek a gyerekekkel az olvasásról, olvasmányaikról amellet, hogy természetesen saját műveiket is bemutatták, részleteket olvastak fel azokból. A pedagógusok pedig az órákon ajánlották az íróvendégeink könyveit, azokat, amelyeket sikerült megfelelő példányszámban összeszedni a megyéből.

Az író-olvasó találkozókát követően újabb kérdőíves felmérést végeztünk, hát-ha észlelünk bizonyos elmozdulásokat az olvasási szokásokban. Amint számítottunk rá, gyökeres változásokat nem állapíthattunk meg, az olvasás presztízse nőtt azonban a tanulók körében. (A találkozónak, a dedikált ajándékkönyvek sokaságának híre ment az iskolákban, úgyhogy több más osztályban is kezdeményezték az íróvendégek meghívását.)

Nos, az olvasás-írás presztízisével állnak bizonyos összefüggésben a *Szerinted milyen emberek az írók? Milyen élményt jelentett az írókkal való találkozás?* kérdésre adott válaszok. A megkérdezettek mindössze 9%-a volt negatív, elutasító véleményen: *Nem bírom őket, olyanok mint a papok, állandóan szövegelnek; Nem volt jó, unalmas volt... végig felolvastak meg beszéltek... Olyan unalmas volt, mit a föld... Egész unalmas volt az egész, mert nem érdekel az írás... Unalmas volt...*

Ez abban nyilvánul meg, hogy nem szeretem a gyermekverseket... Kicsit unalmas volt... Az egész egy nagy... volt, ráadásul olyan írókkal találkoztunk, akikről még soha nem hallottam... (Láthatjuk: őszinte válaszádra kértük a résztvevőket, akik a kérdőíveket név nélkül töltötték ki. Az utóbbi idézet szerzője egyébként olvasmányairól így vallott: NEM olvasok semmit, de nem érek rá és nem is érdekel semmi!)

A pozitív válaszokat többféle módon csoportosíthatjuk. Számunkra is meglepetést okozott, hogy az írókra vonatkozó leggyakoribb jelzők között a „kedves”, „rendes” kifejezések szerepeltek. (Netán ritkán találkozunk ismeretlen, ám kedves emberekkel?) Néhány példa: *„Szerintem jó érzésű, kedves emberek, nagyon jó, hogy léteznek... Szerintem azok nagyon jó emberek, akik ezt a szakmát választják... Szerintem kedves emberek, mindegyiknek jó a tulajdonsága... Nagyon kedvesek, lekötik az embert... Szerintem nagyon barátságosak... és barátságosak, és jó, hogy ide jöttek, mert nem kell nekünk elmenni hozzájuk... Kedves emberek... Kedvesek, humorosak... Kedvesek, rendesek, igen viccesek... Szerintem rendes emberek... Nagyon aranyosak... stb.* Láthatjuk a felsorolt példákban is, hogy értékelték a gyerekek az írók humorérzékét, ami nélkül bizony elég unalmas volna egy rendhagyó óra.

A válaszadók mintegy 60%-a utalt valamilyen módon másként is arra, hogy az írók bizonyos megkülönböztetett helyet értek el értékítéletükben. Ez általában a „jó fej” kifejezéssel párosult: *Jó fejek és mókások... jó fejek és kedvesek... Jó emberek, nagyon érdekesek... Jó fejek, de néha kicsit unalmasak... Érdekes, művelt, jó elmével rendelkező emberek. Persze dilisek... Az írók olyan emberek, akik tele vannak érzelmekkel... stb.*

A pozitív megítélés ugyanakkor – igen sok esetben – párosult azzal a felismeréssel, hogy az írók valójában nem valami különleges lények (még lehet, sokan ezt várták), hanem *„...olyan emberek, mint mi” ...Beszélgettek saját életükről, ez volt benne a jó. Szerintem az írók olyanok, mint mi... Nem volt unalmas. Az írók olyan emberek, mint mi... Az írók ugyanolyan emberek, mint mi, csak élénkebb a fantáziájuk... Az írók olyan emberek, mint mi, csak nekik sokkal nagyobb a fantáziájuk. Nekem is jó a fantáziám, csak én nem tudom olyan jól leírni... Szerintem olyan emberek, mit mi, csak szeretnek írni... stb., stb.*

Láthatjuk, hogy az írók iránt kialakult érzések, felismerések jelentős nyereségei voltak a találkozóknak. Ennek megvalósulásához azonban jelentősen hozzájárult még egy olyan motívum, amelyet a válaszadók közül sokan említettek, s amely különösen emlékezetessé tette számukra a személyes találkozásokat. Mégpedig az, hogy az írókkal lehet beszélgetni. *Jó volt, amikor beszélgettünk... Érdekes volt velük beszélgetni... Nagyon jó volt tőlük kérdezni, velük beszélni... Jó volt benne, hogy lehetett kérdezni tőlük az életükről pár dolgot... Nagyon tetszett, hogy mi is kérdezhettünk tőlük... Érdekli őket a gyerekek véleménye... Tetszett, hogy kérdezhettem tőlük bármit... Az volt a legjobb, amikor beszélgettünk... stb.* (Még lehet, hogy az írók önkéntelenül rájöttek arra, amire az iskolai órákon nem annyira kerül sor, s amiről Karácsony Sándor így írt: „Jaj, jaj, százszorosan jaj az olyan diáklétnek, ahol nem a diák kérdez és nem a tanár felel a kérdésekre.”)

A bevezetőben említett adatokra utalva végezetül megemlítjük: a kísérlet előtt a tanulók 20%-a egyáltalán nem, másik 20%-uk csak „muszájból” olvasott, ugyanakkor a találkozóról elutasító, rossz véleménye csak 9%-nak volt. A programban

részt vevők 91%-ának – még ha közülük sokan nem is olvasnak – kifejezetten jó (ismételjük meg a legfontosabb motívumokat: *kedves emberek, jó fejek, olyanok, mint mi, lehet velük beszélgetni*) véleményük lett a kortárs írókról. *Vajha mikor lesz ilyen véleményük műveikről is?* Emlékeik, benyomásaik minden bizonnyal hozzájárulnak majd ahhoz, hogy a korábbiakhoz képest nagyobb bizalommal vegyenek kézbe egy-egy ilyen könyvet.

Arató Antal

A helyben használt dokumentumok mennyisége

Először a 2000-dik évről szóló könyvtári statisztikában kellett közölni a helyben használt dokumentumok számát. Fejér megyében mi is többféle módon hívtuk fel az intézmények figyelmét az adatok nyilvántartására, a nagyobb könyvtárak esetében pedig arra, hogy a látogatók közreműködését is kérő többszöri felmérés (mintavétel) alapján reálisan becsüljék meg majd az év végén az amúgy nem könnyen szemmel kísérhető tényeket. A *Könyvtári statisztika, 2000* (Könyvtári Intézet, 2001) című kiadvány megérkezten tehát elsőként ezeket az adatokat néztem meg, hasonlítottam össze.

Kiderült, hogy a települési könyvtárakban összesen kölcsönzött kötetek mennyiségének 36%-át teszi ki a helyben használt dokumentumok száma. (A községekben kisebb ez az arány.) Ha összehasonlítjuk a kölcsönzött állományegységek és a helyben használt dokumentumok számát (amivel jó lenne a jövőben kiegészíteni a statisztikát, mert így még látványosabban mutathatnánk fel az eredményeinket), az *otthon és a helyben használt dokumentumok aránya 73, illetve 27%. (Az országos szakkönyvtárakban ez az arány 21–79%, a felsőoktatási intézetek könyvtáraiban 51–49%.)*

Egy beiratkozott olvasó a települési könyvtárakban átlagosan 25 dokumentumot kölcsönzött, míg 9 (a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban 11, a városokban 12, a községekben 4) dokumentumot használt helyben az elmúlt esztendőben. Gondoltam, jóval kedvezőbb lesz ez a szám a sokoldalúbb helybenhasználatot biztosító megyei könyvtárakban. Nos, ha több is, a várnál kevesebb: egy olvasó átlag 14 dokumentumot használ helyben, ami – ha csak az olvasótermekben hozzáférhető időszaki kiadványok számát is tekintjük – kevésnek tűnik. Ráadásul jelentős eltérés mutatkozik az egyes könyvtárak között is. Nem számítva a szolgáltatásait bizonyos ideig korlátozó Somogy Megyei és Városi Könyvtárat, Szegeden 3, Szolnokon 6, míg Tatabányán 51, Salgótarjánban 47 a beiratkozott olvasók által átlagosan használt dokumentumok száma. (Az országos szakkönyvtárakban és a felsőoktatási intézetek könyvtáraiban az egy olvasó által átlagosan kölcsönzött dokumentum 5, illetve 15, a helyben használt 20, illetve 14 volt.)

Természetesen alkalmasnak tűnik még a helyben használt dokumentumok mennyiségét a könyvtárhasználók számával is összevetni, hiszen ez az adat a kölcsön-

zók mellett tartalmazza a csak helyben olvasásra betérő látogatókat is. Nos, a települési könyvtárakban kerekén 12,5 millió dokumentumot használtak helyben (azért ez sem semmi, mondaná Vajda Kornél), a könyvtárhasználók száma 16,5 millió volt, egy látogató tehát átlagosan 0,8 dokumentumot használt helyben az egész év alatt. Ez az adat a községekben 0,4, a városokban 0,9, a megyei könyvtárakban pedig 0,3 és 4,3 között mozog.

Összességében: a statisztika alapján az önkormányzati könyvtárak helybenhasználatáról kialakult képpel aligha lehetünk elégedettek. A megyei könyvtárak jelentősen eltérő „eredményei” is jelzik, hogy valószínűleg sok helyütt másképp értelmezték a helyben használt dokumentumok körét, s valószínűleg nem volt pontos azok használatának a nyilvántartása sem. Ezt még inkább elmondhatjuk a városi könyvtárakról: ha jól számoltam, 13 városi – köztük több rangos, jó hírű – könyvtárban egyáltalán nem használtak helyben dokumentumokat, vagy ami valószínűbb: a könyvtárak nem közölték ezt az adatot. 15 könyvtárban – köztük szintén ismert, jó működési feltételekkel rendelkező intézményekben – az egy beiratkozott olvasóra jutó helyben használt dokumentumok (bocsánat: dokumentum) átlagos száma 1 volt. Ugyanakkor 20 vagy ennél több dokumentumot használtak helyben több mint 15 városi könyvtárban, 30-nál többet 10 könyvtárban. Néhány helyen a kölcsönzött állományegységek számát megközelítette vagy meg is haladta – amit egyébként reális adatnak tartok – a helyben használtaké. Aligha hihetjük, hogy csak az utóbbi településekről mondhatjuk el azt az évtizedek óta hangsúlyozott (igaz, mostanában már kevésbé használt) szlogent, hogy „a könyvtár a város dolgozószobája”.

És persze szót kellene ejteni még a községi könyvtárakról is. Az általuk közölt statisztikákban fellelhető szomorú és ellentmondó adatokból (mivel ezeket nem közli az előbb említett kiadvány) bőséges csokrot gyűjthetnénk össze a Fejér megyei tények alapján. Ezeket azonban diszkréten elhallgatom, mert egy ilyen jegyzetnek elsősorban csak az lehet a célja, hogy bizonyos jelenségek lényegére hívja fel a figyelmet.

Aratóni